УДК 356.34:342.9
DOI https://doi.org/10.32782/2521-6473.2025-4.25

І. М. Горбаньов, кандидат юридичних наук,
старший науковий співробітник, доцент,
професор кафедри кримінально-правових дисциплін
Одеського державного університету внутрішніх справ
ORCID: 0000-0002-4100-605X

Н. М. Проданець, кандидат юридичних наук,
доцент кафедри кримінально-правових дисциплін
Одеського державного університету внутрішніх справ
ORCID: 0000-0002-1117-1652

І. О. Позігун, доктор філософії,
доцент кафедри адміністративної діяльності поліції
Одеського державного університету внутрішніх справ
ORCID: 0000-0003-4781-8259

ЕВОЛЮЦІЯ ФУНКЦІЙ ДЕРЖАВНОЇ ПРИКОРДОННОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ПЕРЕХОДУ ВІД ГІБРИДНИХ ЗАГРОЗ ДО ПОВНОМАСШТАБНОЇ ЗБРОЙНОЇ АГРЕСІЇ

У статті здійснено ретроспективний та порівняльно-правовий аналіз фундаментальної трансформації функцій Державної прикордонної служби України в умовах ескалації збройної агресії російської федерації. Обґрунтовано, що зміна безпекової архітектури зумовила перехід відомства від ліберальної правоохоронної моделі «Border Guard», орієнтованої на інтегроване управління кордонами та сервісну складову, до мілітаризованої моделі «Border Shield», де служба виступає повноцінним бойовим компонентом Сил оборони. Доведено, що довоєнний період розвитку ДПС України характеризувався демілітаризацією та пріоритетністю адміністративно-сервісних функцій згідно зі стандартами ЄС та агентства FRONTEX. Проте події 2014 року стали початком ремілітаризації, що змусило відомство адаптувати структуру до умов антитерористичної операції. Аналізується етап 2021 року як період правової підготовки до гібридних загроз, зокрема інструменталізації міграції та використання БПЛА, що завершився розширенням повноважень щодо застосування вогнепальної зброї та бойової техніки. Особливу увагу приділено функціональному зсуву після 24 лютого 2022 року, коли оперативне підпорядкування Головнокомандувачу ЗСУ та запровадження воєнного стану де-факто перетворили службу на військову силу, здатну проводити штурмові та оборонні операції. Висвітлено новітні, нетипові для прикордонного менеджменту функції, пов'язані з реалізацією мобілізаційного контролю, верифікацією військово-облікових документів та управлінням інженерно-фортифікаційною інфраструктурою у межах спеціального прикордонного режиму. Зроблено висновок, що сучасна модель функціонування ДПС України є унікальним синтезом військового відомства, адміністративного регулятора та правоохоронного органу спеціального призначення. Результати дослідження можуть стати підґрунтям для вдосконалення нормативного регулювання сектору безпеки та розробки стратегії сталого розвитку відомства у післявоєнний період.

Ключові слова: *Державна прикордонна служба України, адміністративно-правове регулювання, функції та адміністративно-правовий статус Державної прикордонної служби України, державний кордон, національна безпека, правоохоронна діяльність.*

I. M. Gorbanov, N. M. Prodanets, I. O. Pozihun. Evolution of the functions of the State Border Service of Ukraine in the context of the transition from hybrid threats to full-scale armed aggression

The article provides a retrospective and comparative legal analysis of the fundamental transformation of the functions of the State Border Service of Ukraine in the context of the escalation of armed aggression by the Russian Federation. It is substantiated that the change in the security architecture led to the transition of the agency from the liberal law enforcement model "Border Guard", focused on integrated border management and the service component, to the militarized model "Border Shield", where the service acts as a full-fledged combat component of the Defense Forces. It is proven that the pre-war period of the development of the State Border Service of Ukraine was characterized by demilitarization and the priority of administrative and service functions in accordance with the standards of the EU and the FRONTEX agency. However, the events of 2014 marked the beginning of remilitarization, which forced the agency to adapt its structure to the conditions of the anti-terrorist operation. The stage of 2021 is analyzed as a period of legal preparation for hybrid threats, in particular, the instrumentalization of migration and the use of UAVs, which ended with the expansion of powers regarding the use of firearms and military equipment. Particular attention is paid to the functional shift after February 24, 2022, when the operational subordination to the Commander-in-Chief

© І. М. Горбаньов, Н. М. Проданець, І. О. Позігун, 2025
Стаття поширюється на умовах ліцензії CC BY 4.0

of the Armed Forces of Ukraine and the introduction of martial law de facto transformed the service into a military force capable of conducting assault and defensive operations. The latest, atypical for border management functions related to the implementation of mobilization control, verification of military registration documents, and management of engineering and fortification infrastructure within the framework of a special border regime are highlighted. It is concluded that the modern model of the functioning of the State Border Service of Ukraine is a unique synthesis of a military department, an administrative regulator, and a special-purpose law enforcement agency.

Key words: *State Border Service of Ukraine, administrative and legal regulation, functions and administrative and legal status of the State Border Service of Ukraine, state border, national security, law enforcement activities.*

Постановка проблеми. Сучасна архітектура глобальної та національної безпеки зазнала фундаментальних трансформацій, зумовлених переходом від прихованих форм гібридного впливу до відкритої повномасштабної збройної агресії російської федерації проти України. У центрі цих змін опинилася Державна прикордонна служба України (далі – ДПС України), яка за своєю правовою природою є правоохоронним органом зі спеціальним статусом, проте за фактичним змістом діяльності перетворилася на повноцінний бойовий компонент Сил оборони.

Сучасний стан функціонування ДПС України характеризується наявністю глибокої об'єктивної суперечності між задекларованою довоєнною моделлю розвитку відомства та імперативними вимогами воєнного часу. З одного боку, стратегічний вектор розбудови служби тривалий час орієнтувався на впровадження європейських стандартів для інтегрованого управління кордонами, що передбачало домінування сервісної, адміністративної та правоохоронної складових у межах концепції «Border Guard». З іншого боку, виклики повномасштабної збройної агресії зумовили нагальну потребу в реалізації оборонних та контрдиверсійних завдань, що за своїм змістом і характером є притаманними виключно регулярним військовим формуванням у межах жорсткої моделі «Border Shield».

Еволюція функцій ДПС України в період з 2014 року по теперішній час демонструє поступове розмивання меж між правоохоронною та військовою діяльністю. Якщо в умовах гібридних загроз (2014-2021 рр.) трансформація мала вибірковий та адаптивний характер, то після 24 лютого 2022 року вимушено відбулася докорінна мілітаризація функціонального профілю служби. Під впливом наведених негативних факторів чинне законодавство динамічно змінюється, утворюючи певні правові новели у регулюванні статусу прикордонників, їхніх повноважень у зоні бойових дій (в Україні та її межами) та механізмів реалізації правоохоронної складової в умовах війни. Таким чином, на нашу думку, виникає потреба у теоретичному переосмисленні функціональної системи ДПС України та пізнанні її теперішньої моделі для розробки нової концепції прикордонної безпеки, яка б адекватно відображала трансформацію правоохоронного органу у боєздатний військовий елемент Сил оборони. Порівняльно-правовий аналіз трансформації функцій ДПС України може стати обґрунтуванням конкретних пропозицій щодо вдосконалення нормативного регулювання службової діяльності. Такий підхід дозволяє не лише забезпечити ефективну відсіч агресору, а й закласти підґрунтя для сталого функціонування ДПС України у післявоєнний період.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Мінливість безпекової складової забезпечує стійкий інтерес наукової спільноти до трансформаційних процесів у секторі безпеки та оборони України, де особливе місце посідає переосмислення ролі ДПС України. Адміністративно-правові аспекти діяльності відомства досліджувалися у працях таких науковців, як: Ю.О. Михайлова «Роль та місце Державної прикордонної служби у системі суб'єктів забезпечення національної безпеки України» (2017 р.) [1, с. 152-158]; Ю.Б. Івашков, В.В. Залож «Аналіз факторів, які визначають порядок функціонування Державної прикордонної служби України в умовах особливого періоду» (2017 р.) [2, с. 42-47]; І. Корж «Державна прикордонна служба України: правовий статус та місце в системі сектору безпеки і оборони» (2017 р.) [3]; А.В. Братко «Аналіз функціонування Державної прикордонної служби України» (2021 р.) [4, с. 147-152]; В. Залож, А. Мальцев, О. Глуздань «Оцінка ефективності організаційної структури управління Державної прикордонної служби України» (2022 р.) [5, с. 33-53]; В. Стахов «Концептуальні аспекти реформування діяльності Державної прикордонної служби України» (2025 р.) [6, с. 117-126] та інші. Вчені розглядали адаптацію функцій ДПС України до стандартів Європейського Союзу та НАТО; питання воєнно-політичної інтеграції відомства до складу Сил оборони та правового регулювання застосування зброї в умовах гібридної війни; природу сучасних загроз на державному кордоні; правовий режим воєнного стану та його вплив на обмеження прав і свобод людини в контексті прикордонного контролю та інше. Водночас, незважаючи на наявність ґрунтовних напрацювань аналіз динаміки функцій ДПС України, на нашу думку, потребує подальшого поглиблення.

Метою статті є ретроспективний та порівняльно-правовий аналіз трансформації функцій ДПС України в умовах переходу від гібридних загроз до повномасштабного воєнного стану, і переходу до нової моделі поєднання правоохоронних (адміністративно-сервісних) функцій з безпосередньою участю у бойових діях.

Виклад основного матеріалу. Довоєнний період розвитку ДПС України характеризувався послідовною реалізацією стратегічного курсу на демілітаризацію та трансформацію відомства у правоохоронний орган спеціального призначення за провідними європейськими зразками. У цей час концептуальна модель функціонування служби базувалася на філософії «Border Guard», що передбачала перехід від суто військової

охорони кордону до моделі інтегрованого управління, де домінуючими стали правоохоронна, адміністративна та сервісна функції. Це підтверджується положеннями Закону України «Про Державну прикордонну службу України» від 2003 року, який визначає правові основи організації та діяльності служби, її загальну структуру, чисельність, функції та повноваження [7].

Функціонування ДПС України як органу в межах європейської парадигми було спрямоване на забезпечення відкритості кордонів для законного транскордонного руху при одночасному створенні надійного бар'єру для протиправної діяльності. У системі пріоритетів відомства правоохоронна домінанта виражалася у фокусуванні зусиль на протидії транскордонній злочинності, передусім протидії контрабанді товарів, наркотичних засобів і зброї, а також виявленні та ліквідації каналів нелегальної міграції та торгівлі людьми. Ці завдання розглядалися як ключові елементи забезпечення національної безпеки в межах зобов'язань України щодо лібералізації візового режиму з Європейським Союзом.

Окреме місце в діяльності ДПС України посідала сервісна складова, що реалізовувалася через модернізацію пунктів пропуску, впровадження новітніх інформаційних технологій (зокрема біометричного контролю) та спрощення процедур перетинання кордону для законослухняних громадян і суб'єктів господарювання. Таким чином, довоєнний стан служби демонстрував стійку тенденцію до мінімізації мілітарних ознак та пріоритетність адміністративно-сервісних методів управління кордоном, що відповідало стандартам агентства FRONTEX та загальноєвропейській практиці прикордонного менеджменту. Ця модель була орієнтована на мирний час, де основною загрозою вважався транскордонний кримінал [8], і не більше, що згодом і визначило глибину функціонального розриву при переході до умов великої війни.

Події 2013-2014 років щодо кардинальної трансформації безпекового ландшафту на східних та південних рубежах держави стали фундаментальною точкою відліку в процесі ремілітаризації ДПС України. Основними передумовами перегляду ролі ДПС України стали акти гібридної агресії, які виявили критичну неспівмірність існуючої на той час правоохоронної моделі охорони кордону реальним воєнним загрозам. До ключових чинників належали виникнення асиметричних загроз у формі різноманітних збройних формувань та диверсійно-розвідувальних груп, що потребувало від прикордонників переходу від адміністративного контролю до ведення активного вогневого контакту. Ситуація ускладнювалася систематичними проривами кордону важкою технікою, а також правовим вакуумом, оскільки прикордонні підрозділи не мали достатнього озброєння та бойового досвіду для стримування агресії в межах виконання суто правоохоронних завдань.

Указом Президента України від 14 квітня 2014 року № 405 введено у дію рішення РНБО «Про невідкладні заходи щодо подолання терористичної загрози і збереження територіальної цілісності України», яким залучено ДПС України до проведення антитерористичної операції. Таким чином, відомство виведено за межі класичного прикордонного менеджменту, і прикордонні підрозділи набули статусу безпосередніх суб'єктів бойових дій, виконуючи завдання з оборони опорних пунктів та стримування військ агресора. Це зумовило докорінну зміну організаційно-штатної структури через формування підрозділів оперативно-бойового призначення, оснащених бронетехнікою та колективним озброєнням, що прямо суперечило попередній стратегії демілітаризації [9]. Паралельно відбулася еволюція системи підготовки особового складу, де пріоритети змістилися з вивчення адміністративного права та ідентифікації документів у бік загальновійськової виучки, тактичної медицини та вогневої підготовки.

Важливим операційним наслідком стало створення системи контрольних пунктів в'їзду-виїзду на лінії розмежування, що поклало на ДПС України нетипову функцію контролю за рухом осіб і вантажів усередині країни в межах особливого правового режиму. Таким чином, події 2014 року остаточно зруйнували концепцію виключно цивільного характеру відомства, довівши, що в умовах гібридної війни державний кордон є не лише інструментом міжнародної співпраці, а насамперед стратегічним рубежем національної оборони, що й заклало підґрунтя для повної інтеграції служби до Сил оборони.

Функціональна трансформація ДПС України у 2021 році стала закономірною відповіддю на суттєве ускладнення безпекової ситуації та ескалацію гібридних загроз на державному кордоні. Системні виклики, пов'язані з мілітаризацією прикордонного простору та використанням асиметричних методів впливу з боку суміжних держав, стали передумовами до зміни функцій ДПС України. Зокрема, критичної гостроти набула проблема інструменталізації міграційних потоків на кордонах країн-членів ЄС та України з Республікою Білорусь, що вимагало від прикордонників готовності до стримування масових агресивних груп безпосередньо на лінії розмежування. Додатковим чинником виступило стрімке поширення використання безпілотних літальних апаратів як у злочинних цілях, так і для ведення розвідки, що виявило обмеженість тогочасного правового інструментарію прикордонного відомства у питаннях застосування засобів радіоелектронної боротьби та вогневого ураження технічних засобів. Також назріла необхідність усунення правової невизначеності щодо порядку застосування військової техніки та озброєння в мирний час, оскільки застарілі норми не давали достатніх гарантій правового захисту у разі відбиття збройних нападів або затримання озброєних порушників. Ухвалення такого рішення спричинило фундаментальні наслідки для правового статусу ДПС України, остаточно закріпивши перехід від суто сервісної моделі до моделі «силового примусу» в межах виконання правоохоронних завдань. Головним наслідком стало надання військовослужбовцям ДПС України розширених прав на застосування заходів фізичного впливу, спеціальних засобів, вогнепальної зброї

та бойової техніки. Це дозволило прикордонникам на законних підставах здійснювати примусову зупинку транспортних засобів, нейтралізувати дрони-порушники за допомогою спеціальних технічних пристроїв, а також використовувати озброєння для захисту об'єктів служби від групових нападів [10]. Важливим аспектом стало запровадження чіткого алгоритму дій в умовах критичного дефіциту часу, що суттєво підвищило спроможність підрозділів до самостійної локалізації конфліктних ситуацій на кордоні без обов'язкового залучення підрозділів Збройних Сил України. У контексті загальної еволюції відомства ці зміни стали перехідним етапом, який дозволив психологічно та юридично адаптуватися до застосування летальної сили, що відіграло критичну роль у забезпеченні боєготовності служби [10] напередодні повномасштабного вторгнення 2022 року. Таким чином, трансформація функцій у 2021 році завершила процес формування ДПС України як структури, здатної не лише до адміністративного контролю, а й до активного силового захисту державного суверенітету в умовах гібридної війни.

Введення воєнного стану в Україні, згідно з Указом Президента № 64/2022 від 24 лютого 2022 року, стало визначальним чинником докорінної трансформації ДПС України, зумовленою початком повномасштабної збройної агресії. Головною передумовою ухвалення цього акта та подальшої зміни функціонального профілю відомства виступила необхідність негайної консолідації всіх наявних державних ресурсів для відсічі масованому збройному вторгненню, що нівелювало можливість подальшого застосування стандартних правоохоронних протоколів у прикордонній сфері. Екзистенційна загроза державності вимагала миттєвого переходу від концепції інтегрованого управління кордонами до концепції ешелонованої оборони, де прикордонні підрозділи першими прийняли вогневий удар противника на всій протяжності сухопутного та морського кордонів. Наведений Указ має фундаментальний характер для правового статусу та операційної діяльності ДПС України, оскільки документ активує плани оборони держави та фактично завершує перетворення служби на повноцінний бойовий компонент Сил оборони [11]. Законодавче надання прикордонникам права використовувати зброю та бойову техніку Збройних Сил України дозволило забезпечити належний рівень вогневого ураження противника. Ключовим стратегічним результатом стало оперативне підпорядкування підрозділів відомства Головнокомандувачу Збройних Сил України, що дозволило інтегрувати прикордонні загони в загальну систему оборонного замислу, забезпечивши єдність управління та взаємодії під час ведення бойових дій [12; 13]. Такий перехід супроводжувався фактичним призупиненням класичних сервісних функцій на більшості ділянок кордону та їх заміною на виконання військових завдань, зокрема ведення оборонних боїв, участь у штурмових операціях та стримування наступу переважаючих сил ворога.

Подальша трансформація функціонального призначення ДПС України стала наслідком критичної потреби держави у збереженні мобілізаційного ресурсу в умовах повномасштабної воєнної агресії. Необхідність швидкої та дієвої імплементації обмежень особливого періоду вимагало від відомства переходу від стандартних процедур паспортного контролю до виконання складних функцій адміністративно-правового фільтра. Потреба у запобіганні неконтрольованому витоку військовозобов'язаного населення та необхідність верифікації законності підстав для виїзду чоловіків віком 18-60 років зумовили розширення дискреційних повноважень прикордонників, які фактично перетворилися на суб'єктів первинної правової оцінки документів, виданих іншими державними органами. Додатковим чинником виступило виникнення нових схем обходу мобілізаційного законодавства, що змусило уряд наділити ДПС України правом контролю за спеціалізованими цифровими інструментами, зокрема системою «Шлях», та посилити вимоги до документального підтвердження відстрочок [14].

Таким чином, ДПС України інтегрувалося в систему загальнодержавного військового обліку. Ключовим результатом стало набуття прикордонною службою нетипової для класичного прикордонного менеджменту ролі контролера внутрішньої мобілізаційної дисципліни. Це призвело до значного ускладнення операційних процедур у пунктах пропуску, оскільки інспектори ДПС України отримали обов'язок здійснювати глибоку перевірку медичних висновків, довідок про навчання та волонтерських посвідчень, що вимагало додаткової правової підготовки персоналу та встановлення прямого електронного обміну даними з реєстрами міністерств та відомств. Таким чином, ДПС України трансформувалася з технічного реєстратора перетинів кордону в інструмент державної політики національної безпеки, де функція охорони кордону була доповнена функцією забезпечення оборонного потенціалу країни через контроль за дотриманням громадянами їхнього військового обов'язку. Дана еволюція призвела до підвищення соціальної відповідальності відомства, оскільки рішення прикордонників безпосередньо впливали на баланс між індивідуальними правами громадян та інтересами колективної оборони держави у стані війни.

У 2023 році до Закону України «Про державний кордон України» та Постанови Кабінету Міністрів України «Про прикордонний режим» вносяться зміни, які ознаменувалися переходом до моделі ешелонованої територіальної оборони та суттєвим посиленням адміністративно-контрольної ролі відомства у прикордонних регіонах. Ключовою передумовою ухвалення таких рішень стала необхідність створення еволюційної системи фізичного стримування на найбільш загрозливих напрямках, що вимагало нормативного врегулювання питань відчуження та використання земель для будівництва військових інженерно-технічних споруд. Запровадження «спеціального прикордонного режиму» дозволило розширити прикордонну смугу вздовж кордонів з країною-агресором та Республікою Білорусь до двох кілометрів. Це фактично трансформувало

функції ДПС України з органу, що здійснює моніторинг рубежів, у суб'єкта управління оборонною інфраструктурою, відповідального за експлуатацію та утримання масштабних фортифікаційних комплексів, що мають на меті недопущення повторного збройного вторгнення [15; 16].

Паралельно з посиленням інженерної складової радикально оновлено адміністративно-регуляторну функцію служби в межах п'ятикілометрової прикордонної смуги. Передумовою таких нововведень виступила гостра потреба у верифікації законності перебування осіб та ведення господарської діяльності в зонах підвищеного ризику, що було неможливим у межах попередньої ліберальної моделі прикордонного режиму. Прямим наслідком цих змін стало запровадження дозвільної системи, згідно з якою ДПС України набула статусу адміністративного регулятора, що видає дозволи на проживання, перебування та виконання робіт у межах зазначеної зони. Така функціональна деформація свідчить про глибоку інтеграцію прикордонного відомства у систему забезпечення внутрішньої безпеки прикордоння, де контроль за дотриманням правового режиму воєнного стану став невід'ємною частиною повсякденної діяльності служби [15; 16]. Таким чином, наведені правові новації забезпечили перехід ДПС України до гібридної моделі функціонування, яка поєднує в собі завдання з інженерної оборони територій та жорсткого адміністративного контролю у прикордонних районах, що є критично важливим для мінімізації диверсійних та інших гібридних загроз.

Критична необхідність систематизації військового обліку та забезпечення максимальної прозорості мобілізаційних процесів в умовах затяжної воєнної агресії виступила головною передумовою ухвалення Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо окремих питань проходження військової служби, мобілізації та військового обліку» та кореспондуючої Постанови Кабінету Міністрів України «Питання проведення призову громадян на військову службу під час мобілізації, на особливий період», якими за ДПС України закріплено роль активного суб'єкта в системі загальнодержавного мобілізаційного контролю. Наслідком цих законодавчих новацій стало фундаментальне розширення повноважень інспекторів прикордонної служби, які набули права здійснювати перевірку військово-облікових документів у всіх осіб чоловічої статі призовного віку як обов'язкову умову перетинання державного кордону, а також у прикордонній смузі, контрольованому прикордонному районі. Завдяки таким новаціям закріплено алгоритми взаємодії прикордонників із територіальними центрами комплектування та соціальної підтримки, що дозволило забезпечити оперативний обмін даними через цифрові системи та посилити спроможність держави щодо мобілізаційного розгортання. Таким чином, у 2024 році ДПС України остаточно трансформувалася в інтегрований компонент оборонної інфраструктури, де функція охорони державного рубежу нерозривно поєднана з функцією забезпечення військово-адміністративного порядку, що є визначальним для підтримання обороноздатності держави у довгостроковій перспективі [17; 18].

Висновки та перспективи. Проведене дослідження еволюції функцій ДПС України дозволяє констатувати фундаментальну трансформацію відомства від ліберальної сервісно-правоохоронної інституції європейського зразка до багатофункціонального воєнного-адміністративної компоненти Сил оборони. Закладена у довоєнний період модель «Border Guard», орієнтована на концепцію інтегрованого управління кордонами та пріоритетність сервісних функцій, виявилася неспівмірною масштабам гібридних, а згодом і повномасштабних воєнних загроз, що зумовило необхідність адаптації організаційно-штатної структури до умов ведення бойових дій.

Порівняльно-правовий аналіз законодавчих новацій підтверджує поступове юридичне та фактичне закріплення за службою статусу «Border Shield», з розширенням повноважень стосовно застосування вогнепальної зброї, бойової техніки та засобів нейтралізації БПЛА. З введенням воєнного стану у 2022 році відбулися остаточні функціональні зміни, де оперативне підпорядкування Головнокомандувачу ЗСУ та інтеграція в систему оборони держави де-факто перетворили ДПС України на військову одиницю, здатну до ведення повноцінних оборонних та штурмових операцій.

Водночас дослідження засвідчує появу нових, нетипових для прикордонного менеджменту адміністративних функцій, що виникли як наслідок необхідності забезпечення мобілізаційної стійкості держави. Трансформація відомства в інструмент мобілізаційного контролю, наділення інспекторів повноваженнями щодо верифікації військово-облікових документів та адміністрування цифрових систем виїзду за кордон свідчать про перетворення служби на критично важливий адміністративно-правовий фільтр національної безпеки. Запровадження спеціального прикордонного режиму та дозвільної системи у прикордонній смузі доповнило цей процес функцією управління оборонною інфраструктурою, де відомство виступає суб'єктом забезпечення інженерної недоторканності рубежів.

Як перспективний напрям подальших досліджень у цій сфері, на нашу думку, є пошук балансу між набутою мілітарною жорсткістю та необхідністю повернення до стандартів демократичного цивільного контролю й сервісних практик у післявоєнний період.

Список використаних джерел:

1. Михайлова Ю. О. Роль та місце Державної прикордонної служби у системі суб'єктів забезпечення національної безпеки України. *Форум права.* 2017. № 4. С. 152-158. URL: https://dspace.univd.edu.ua/items/a48f8f35-9b3d-40c6-9947-06f49891e54b (дата звернення: 17.11.2025).

2. Івашков Ю. Б., Залож В. В. Аналіз факторів, які визначають порядок функціонування Державної прикордонної служби України в умовах особливого періоду. *Збірник наукових праць Харківського національного університету Повітряних Сил*. 2017. № 1(50). С. 42-47.

3. Корж І. Державна прикордонна служба України: правовий статус та місце в системі сектору безпеки і оборони. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія: Юридичні науки.* 2017. Вип. 2. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vnadpcurn_2017_2_3 (дата звернення: 17.11.2025).

4. Братко А. В. Аналіз функціонування Державної прикордонної служби України. *Збірник наукових праць Харківського національного університету Повітряних Сил.* 2021. № 2(68). С. 147-152. URL: https://doi.org/10.30748/zhups.2021.68.19 (дата звернення: 17.11.2025).

5. Залож В., Мальцев А., Глуздань О. Оцінка ефективності організаційної структури управління Державної прикордонної служби України. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія: Військові та технічні науки*. 2022. № 87(1-2). С. 33-53.

6. Стахов В. Концептуальні аспекти реформування діяльності Державної прикордонної служби України. *Публічне управління: концепції, парадигма, розвиток, удосконалення.* 2025. № 14. С. 117-126.

7. Про Державну прикордонну службу України : Закону України від 3 квітня 2003 р. № 661-IV. *Верховна Рада України* : сайт. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/661-15#Text (дата звернення: 17.11.2025).

8. Frontex. *Вікіпедія* : сайт. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Frontex (дата звернення: 17.11.2025).

9. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 13 квітня 2014 року «Про невідкладні заходи щодо подолання терористичної загрози і збереження територіальної цілісності України» : Указ Президента України від 14 квітня 2014 р. № 405. *Верховна Рада України* : сайт. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/405/2014#Text (дата звернення: 17.11.2025).

10. Про внесення змін до Закону України «Про Державну прикордонну службу України» щодо вдосконалення порядку використання та застосування заходів примусу, бойової техніки та озброєння особовим складом Державної прикордонної служби України : Закон України від 18 листопада 2021 р. № 1897-IX. *Верховна Рада України* : сайт. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1897-20#n2 (дата звернення: 17.11.2025).

11. Про введення воєнного стану в Україні : Указ Президента України від 24 лютого 2022 р. № 64/2022. *Верховна Рада України* : сайт. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022/conv#Text (дата звернення: 17.11.2025).

12. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо захисту державного кордону України : Закон України від 24 лютого 2023 р. № 2952-IX. *Верховна Рада України* : сайт. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2952-20#n137 (дата звернення: 17.11.2025).

13. Про оборону України : Закон України від 6 грудня 1991 р. № 1932-XII. *Верховна Рада України* : сайт. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1932-12#Text (дата звернення: 17.11.2025).

14. Про затвердження Правил перетинання державного кордону громадянами України : Постанова Кабінету Міністрів України від 27 січня 1995 р. № 57. *Верховна Рада України* : сайт. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/57-95-п#Text (дата звернення: 17.11.2025).

15. Про державний кордон України : Закон України від 4 листопада 1991 р. № 1777-XII. *Верховна Рада України* : сайт. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1777-12#n226 (дата звернення: 17.11.2025).

16. Про прикордонний режим : Постанова Кабінету Міністрів України від 27 липня 1998 р. № 1147. *Верховна Рада України* : сайт. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1147-98-п#Text (дата звернення: 17.11.2025).

17. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо окремих питань проходження військової служби, мобілізації та військового обліку : Закон України від 11 квітня 2024 р. № 3633-IX. *Верховна Рада України* : сайт. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3633-20#Text (дата звернення: 17.11.2025).

18. Питання проведення призову громадян на військову службу під час мобілізації, на особливий період : Постанова Кабінету Міністрів України від 16 травня 2024 року № 560. *Верховна Рада України* : сайт. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/560-2024-п#Text (дата звернення: 17.11.2025).

Дата надходження статті: 12.11.2025
Дата прийняття статті: 10.12.2025
Опубліковано: 30.12.2025